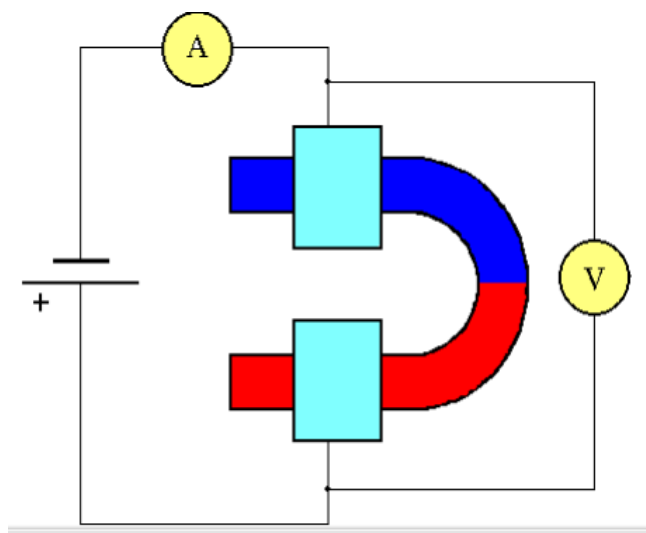

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAVOIY INNOVATSIYALAR UNIVERSITETI**

“ANIQ, TENIKA VA TABIIY FANLAR” KAFEDRASI

“FIZIKA” FANIDAN

LABORATORIYA ISHLANMASI

2023-2024 – o‘quv yili

Mazkur laboratoriya ishlanmasi “Aniq, texnika va tabiiy fanlar” kafedrasining 2023-yil _____dagi _____-sonli yig‘ilishida ko‘rib chiqilgan va ma’qullangan.

Kafedra mudiri:

PhD. B.Eshpo‘latov

Mazkur laboratoriya ishlanmasi NIU O‘quv-uslubiy kengashining 2023 yil “ 30” avgustgi № 1 –sonli qarori bilan tasdiqlangan.

Ushbu laboratoriya ishi 60710600- Elektr energetikasi, 60721500- Konchilik ishi, 60711400- Texnologik jarayonlar va ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va boshqarish ta’lim yo‘nalishi 1-kurs talabalari uchun mo‘ljallangan bo‘lib, Umumiy fizika kursining «Mexanika, molekulyar fizika, elektromagnitezim, optika, atom va yadro» fizikasi bo‘limlaridan laboratoriya mashg‘ulotlaridan ko‘rsatmalar keltirilgan.

Tuzuvchi: Navoiy innovatsiyalar universiteti ”Aniq, texnika va tabiiy fanlar” kafedrasida dotsenti p.f.f.d.(PhD) B.N.Xushvaqtov

2 - LABORATORIYA ISHI

QIYA TEKISLIKDAN TUSHAYOTGAN JISM HARAKATINI O'RGANISH.

Ishning maqsadi: Sirpanish – ishqalanish koeffitsiyentini tajribada aniqlash.

Kerakli asbob va qurilma: Sirpanish-ishqalanish koeffitsiyentini tekshiradigan jism (yog`och, metall, rezina), chizg`ich.

Nazariy qism.

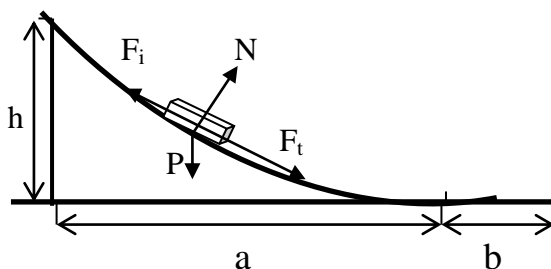
Sirpanish–ishqalanish koeffitsiyentini quyidagicha:

$$F_{ish} = K * N \quad (1)$$

Formula orqali ifodalanib, bu yerda: **K** –ishqalanish koeffitsiyenti, **N** –normal bosim kuchi.

Bu ishda sirpanish-ishqalanish koeffitsiyenti energiyaning saqlanish qonuni orqali topiladi. Agar m massali jismni h balandlikdan qo`yib yuborsak u sirpanib 3 nuqtaga keladi. U holda energiyaning saqlanish qonuniga asosan:

$$mgh = A_{1,2} + A_{2,3} \quad (2)$$

Bu yerda $A_{1,2}$ – qiyalikda ishqalanish kuchini bajargan ishi bo`lib,

$A_{1,2} = kmga$ ga teng.

$A_{2,3}$ –gorizontal qiyadagi ishqalanish kuchini bajargan ishi bo`lib,

$A_{2,3} = kmgb$ ga teng.

bunda a -qiyalik proyeksiyasining uzunligi $A_{1,2}+A_{2,3}$ ifodalarini (2) ga qo`yib,

$$mgh = kmga + kmgb$$

ni topamiz va bundan:

$$K = \frac{h}{a+b}$$

Ishni bajarish tartibi.

Har –xil balndlikdan jismni tushurib a va b masofalar o'lchab olinib jadvalga yoziladi.

1. Metall va yog`och uchun.

№	h	a	B	K	ΔK	ε
1						
2						
3						
O'rt						

2. Metall va metall uchun.

№	h	a	B	K	ΔK	ε
1.						
2.						
3.						
O'rt						

3. Metall va rezina uchun.

№	h	a	B	K	ΔK	ε
1.						
2.						
3.						
O'rt						

Sinov savollari.

1. Ishqalanish turlari, ishqalanish hosil bo`lishi uchun fizik sabablarini tushuntiring.
2. Statik ishqalanish koeffitsiyenti nimalarga bog`liq?
3. Statik va kinematik ishqalanish orasidagi bog`lanish qanday.
4. Ishni bajarish tartibini tushuntiring.
5. Ishchi formulani keltirib chiqaring.
6. Berilgan qaysi jism uchun ishqalanish koeffitsienti katta, nima uchun?
7. Bajarigan ishga xulosa qiling.